

เรื่อง ระเบียบปฏิบัติการประกันคุณภาพทางห้องปฏิบัติการ

*****

วัตถุประสงค์ (OBJECTIVE)

ระเบียบปฏิบัตินี้จัดทำขึ้นเพื่อให้มั่นใจได้ว่า ผลิตภัณฑ์และผลผลิตที่ส่งมอบโดยห้องปฏิบัติการ
กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์ จะได้รับการตรวจสอบ และทดสอบคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นที่
ยอมรับของผู้ใช้บริการ

คำจำกัดความ (DEFINITION)

การควบคุมคุณภาพ QC (Quality Control) หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่ง
ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

การควบคุมคุณภาพภายนอก EQC (External Quality Control) หมายถึง การตรวจสอบโดยองค์กร
ภายนอกหน่วยงาน

การควบคุมคุณภาพภายใน IQC (Internal Quality Control) หมายถึง การตรวจสอบที่จัดทำขึ้นภายใน
โดยหน่วยงานเอง

ขั้นตอนที่ 1

กระบวนการก่อนการตรวจวิเคราะห์

1.1 ผู้ทำการตรวจวิเคราะห์ทำการตรวจสอบชื่อ-สกุล HN./LN ของผู้ป่วยในใบส่งตรวจกับฉลากข้าง
หลอดให้ตรงกันก่อนทำการตรวจวิเคราะห์

1.2 ผู้ทำการตรวจวิเคราะห์ทำการตรวจสอบปริมาณ/ Lot. No./วันหมดอายุ/ประวัติการ
calibrate/error message/ฟองอากาศของน้ำยาที่ใช้ในการตรวจวิเคราะห์

1.3 ผู้ทำการตรวจวิเคราะห์ทำการตรวจวิเคราะห์และดูผลงานของ Internal Quality Control ก่อนทำ
การตรวจวิเคราะห์ทุกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2

กระบวนการตรวจวิเคราะห์

2.1 ผู้ทำการตรวจวิเคราะห์ทำการตรวจวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในวิธีปฏิบัติงาน (WI) ของการตรวจวิเคราะห์นั้นๆ

2.2 สุ่มตรวจความถูกต้องของการวิเคราะห์ 10 % โดยที่มิใช่การทุกวัน เช่น การดู Blood smear การสุ่มการรายงานผลของงานเคมีคลินิก

2.3 ผู้ตรวจวิเคราะห์ต้องตรวจสอบผลการตรวจวิเคราะห์ก่อนส่งข้อมูลไปยังผู้รับรองผล

ขั้นตอนที่ 3

กระบวนการหลังการตรวจวิเคราะห์

3.1 เจ้าหน้าที่รับรองรายงานผลต้องตรวจสอบโดยเปรียบเทียบกับผลครั้งสุดท้าย กรณีสงสัยสอบถามผู้ตรวจวิเคราะห์หรือผู้ส่งตรวจ/ตรวจสอบสิ่งส่งตรวจ/ส่งตรวจซ้ำ

3.2 ผลอยู่ในเกณฑ์ค่าวิกฤตต้องโทรแจ้งแพทย์/พยาบาลทันทีและทำการบันทึกทุกครั้งในระบบคอมพิวเตอร์

3.3 กรณีรายงานผิดพลาด กำหนดให้ผู้มีสิทธิ์แก้ไขรายงานผลทำการแก้ไขและรายงานผลกลับไปโดยมีการบันทึกการแก้ไขทุกครั้ง

3.4 ทำการสุ่มตรวจติดตามการรายงานผล 10 % ของใบรายงานผลโดยที่มิใช่การ

ขั้นตอนที่ 4

การเลือกใช้ Control Material

4.1 การเลือกใช้ Control Material ในการทำ Internal Quality Control

4.1.1 Material ที่นำมาใช้จะต้องมีการรับรองคุณภาพรวมทั้งข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น Accuracy , Precision , Mean , SD และ % CV จากหน่วยงาน หรือ บริษัทที่ทำการจัดจำหน่ายในระดับที่เป็นสากล หรือสามารถทำการสอบกลับได้

4.1.2 Control Material ที่นำมาใช้จะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับบริษัทผู้ผลิต/ชื่อหน่วยงานที่รับรองผล/ Lot. No./Exp. Date/ส่วนประกอบ/ขั้นตอนการเตรียมก่อนการตรวจวิเคราะห์/การจัดส่ง/ Mean/SD/%CV/อันตรายที่เกิดจากการใช้งาน/ความเหมาะสมกับชุดการตรวจวิเคราะห์ที่จะนำมาทดสอบ

4.1.3 ก่อนการนำ Control Material มาใช้ในการปฏิบัติงานจริงจะต้องมีการทดลองใช้ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประเมินถึงความเหมาะสมในการใช้งาน โดยเปรียบเทียบค่าต่างๆที่ได้จากการวิเคราะห์ กับเอกสารอ้างอิง ซึ่งได้แก่ ค่า Mean , SD , % CV

4.1.4 เมื่อนำ Control Material ดังกล่าวมาใช้งานจริงจะต้องมีการบันทึกรายละเอียดต่างๆ เช่น ชื่อ/ Lot. No./Exp. Date /ค่าต่างๆ ที่ระบุ ในช่วงระยะเวลาที่นำมาใช้ในขณะนั้น

ขั้นตอนที่ 5

การควบคุมคุณภาพ

การควบคุมคุณภาพภายนอก (External Quality Control: EQC) เป็นการควบคุมโดยรวมทั้งหมดของห้องปฏิบัติการ ได้แก่ บุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ และน้ำยา และสารเคมี หน่วยงานภายนอกจะจัดส่งตัวอย่างให้แต่ละงานทำการวิเคราะห์ และส่งผลกลับคืน ต่อจากนั้นหน่วยงานภายนอกจะส่งผลที่ประเมินมาให้

การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control : IQC) เป็นการควบคุมคุณภาพในแต่ละส่วนภายในห้องปฏิบัติการ ของแต่ละงานแบ่งออกเป็น

การควบคุมการตรวจ (Test) แต่ละงานควรจัดทำคู่มือการตรวจ (Manual) ประจำแต่ละห้องปฏิบัติการ และควรเลือกใช้วิธี (Method) ที่ให้ผลน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับสามารถอ้างอิงได้

การควบคุมเครื่องมือ (Instruments) แต่ละห้องปฏิบัติการต้องจัดทำคู่มือ หรือตารางการบำรุงรักษาและดูแลรักษาเครื่องมือ (Maintenance) และจะต้องหมั่นดูแลรักษาเครื่องมือตามกำหนดที่บอกไว้อย่างเคร่งครัด จะต้องหมั่นตรวจสอบดูว่าอุปกรณ์ดังกล่าวยังใช้งานได้ตามเกณฑ์

ควบคุมน้ำยา (Reagents) และสารเคมี (Chemicals) น้ำยา หรือสารเคมีที่นำมาใช้ในห้องปฏิบัติการแต่ละชนิด และแต่ละ Lot ของการผลิตจะต้องผ่านการ Calibration ด้วยสาร Calibrator และ/ หรือควบคุม (Control) ด้วยสารควบคุม(Control materials) เพื่อให้มั่นใจได้ว่าน้ำยา หรือสารเคมีดังกล่าวยังคงมีคุณภาพ และประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ การเลือกใช้น้ำยา หรือสารเคมีที่ผลิตโดยบริษัทฯ ที่มีชื่อเสียง และได้รับการรับรองมาตรฐานก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการควบคุมคุณภาพ

การควบคุมบุคลากร (Personals) บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในห้องปฏิบัติการแต่ละงาน จะต้องเป็นผู้มีทักษะ(Skill) และความชำนาญ(Experts) ในงานนั้นๆ โดยผ่านการฝึกฝนอบรม และประสบการณ์ในการทำงาน และจะต้องจัดให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมสัมมนาทางวิชาการตามควร เพื่อให้ได้รับความรู้ และวิทยาการใหม่ๆ นำมาปรับปรุง และพัฒนางานของห้องปฏิบัติการ ได้ดียิ่งขึ้น

การทำ Internal Quality Control การกรนำ Control มาใช้ นักเทคนิคการแพทย์/เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์จะต้องตรวจสอบค่าต่างๆ ที่ตั้งไว้ในเครื่องตรวจวิเคราะห์ให้ตรงกับเอกสารอ้างอิง ของ Control Lot No. นั้นๆ นักเทคนิคการแพทย์จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ตามการตรวจวิเคราะห์ต่างๆ ดังนี้ การตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Hematology จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันในแต่ละวัน โดยเลือกใช้ Control ที่มีความต่างกันของค่า 3 ระดับซึ่งได้แก่ ระดับค่าต่ำกว่าปกติ ระดับค่าปกติ และระดับค่าสูงกว่าปกติการตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Coagulogram จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันในแต่ละวัน โดยใช้ Normal/Ab Normal Plasma Control ที่ทราบค่ามาตรฐานวิเคราะห์ การตรวจวิเคราะห์ Urinalysis จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันในแต่ละวัน โดยใช้ Control ที่มีความต่างกันของค่า 2 ระดับซึ่งได้แก่ ระดับค่าปกติ และระดับค่าที่สูงกว่าปกติ การตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Immunology จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันในแต่ละวัน ดังนี้ Anti-

HIV มี 4 ระดับ คือ Negative , Positive I , Positive II , positive III CD4 มี 1 ระดับ CEA , AFP , PSA , Beta HCG มี 3 ระดับ คือ Low , Normal , High

HBsAg , Anti-HBs , Anti-HCV , Anti-HBc , Syphilis , RPR , ASO titer มี 2 ระดับ ได้แก่ Negative และ Positive การตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Chemistry จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์ Control ก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันในแต่ละวัน ดังนี้ Routine Chemistry มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับค่าต่ำกว่าปกติ ระดับค่าปกติ และระดับค่าสูงกว่าปกติ สำหรับการตรวจในเลือด หากเป็นการตรวจใน Urine มี 2 ระดับ คือ ระดับค่าปกติและระดับค่าสูงกว่าปกติ จะวิเคราะห์ในโปรแกรม Lab Link XL Blood Gas มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับค่าต่ำกว่าปกติ ระดับค่าปกติ และระดับค่าสูงกว่าปกติ การตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Microbiology ต้องใช้เชื้อ bacteria มาตรฐานเพื่อตรวจสอบคุณภาพดังนี้ วิธีปฏิบัติเลขที่ WI-MCB-028 การควบคุมคุณภาพอาหารเลี้ยงเชื้อ และ Anti microbial disc วิธีปฏิบัติเลขที่ WI-MCB-029 การควบคุมคุณภาพ Sensititre Ast card วิธีปฏิบัติเลขที่ WI-MCB-030 การควบคุมคุณภาพสีย้อม การตรวจวิเคราะห์ทางด้าน Blood Bank จะต้องทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพของ Reagent กับ Standard cell ก่อนทำการตรวจวิเคราะห์ประจำวัน โดยอ่านผลปฏิกิริยา Antigen-Antibody Reaction และบันทึกลงในแบบบันทึก Daily Quality Control : Blood Bank Reagent การควบคุมคุณภาพ standard Anti serum

ระยะเวลาในการทำ Internal Control

- Daily QC ทำทุกวันในตอนเช้าก่อนตรวจวิเคราะห์สิ่งส่งตรวจจากผู้ป่วย
- ทำ Control ทุกครั้งเมื่อมีการเปลี่ยนน้ำยาในการตรวจวิเคราะห์
- ในกรณีที่ผลการตรวจวิเคราะห์มีความผิดปกติ และต้องทำการยืนยันประสิทธิภาพของเครื่องและน้ำยาขณะนั้น
- ในกรณีที่การทดสอบนั้นมีการส่งตรวจน้อยจะทำ Control ควบคู่ทุกครั้งในการทดสอบ

**แนวทางโอกาสพัฒนา อันนำไปสู่ผลการตรวจสอบ และทดสอบคุณภาพตามมาตรฐาน (การประกัน
คุณภาพ) ปี 2563 ตามเป้าหมาย**

พบรายการตัวชี้วัดหัวข้อผลการควบคุมคุณภาพ ภายนอกครบถ้วน เป้าหมาย 100 % ได้ 98.29% พบผลต่ำกว่าค่าเป้าหมาย เมื่อติดตามพบงานเคมีคลินิกมี EQA ไม่ผ่านข้อ รายการตรวจวิเคราะห์ AST, LDH, Trop I, CK-MB, FT4 งานโลหิตวิทยาและจุลทรรศน์ศาสตร์ มี EQA ไม่ผ่านรายการตรวจวิเคราะห์ Parasite (Stool + ตะกอน urine) และ CBC (WBC Diff) งานจุลชีววิทยามี EQA ไม่ผ่านคือ รายการตรวจวิเคราะห์ Gram stain, Sensitive test, Xpert gene โดยแต่ละงานจัดทำ Corrective action เพื่อหาแนวทางในการป้องกันการเกิดซ้ำและเพื่อให้ผลการควบคุมคุณภาพภายนอกครบถ้วนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ยุภา ขจรมาศบุญปี
หัวหน้ากลุ่มงานเทคนิคการแพทย์